

**ПОПУЛЯРИЗАЦИЯ НА БЪЛГАРСКАТА КУЛТУРА
В ПРЕВОД: „СКИТАЩИ ДУШИ“.
АНТОЛОГИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ ПОЕТИ
СИМВОЛИСТИ НА ФРЕНСКИ ЕЗИК**

Мая Горчева

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Статията има за тема актуалното представяне на българската култура в европейски контекст, пример за което е наскоро излязлата на френски език „Скитащи души“, антология на българските поети символисти, подготвена от преводача Красимир Кавалджиев, с предговор от поета Вернер Ламберси и завършваща с преглед от Йордан Ефтимов.

Преводът се разглежда като двустранен процес на движение между култура (език) източник и култура (език) превод, в резултат на който чуждата култура се запознава с ново, непознато съдържание, но и изходната, представяна култура преосмисля културните си постижения, качества и дадености.

Ключови думи: превод, антология, символизъм, Красимир Кавалджиев.

Въведение

Статията има за тема актуалното представяне на българската култура в европейски контекст, в което наред с медийното информизиране за най-нови събития важна задача е да се осветят и традициите и духовните постижения. Ценен принос в тази посока е наскоро излязлата на френски език „Скитащи души“, антология на българските поети символисти, подготвена от преводача Красимир Кавалджиев, с предговор от поета Вернер Ламберси и завършваща с преглед от Йордан Ефтимов¹ (фиг. 1).

Преводът се разглежда като двустранен процес на движение между култура (език) източник и култура (език) превод, в резултат на който чуждата култура се запознава с ново, непознато съдържание, но и изходната, представяна култура преосмисля културните си постижения (качества, дадености). Цел на разработката е изданието да се разгледа в контекста на предходните преводни поетически антологии и да се открият комуникативните стратегии, които преводачът следва, за да предаде националния естетически опит на небългарската читателска публика. Преводът и чуждоезиковата

гледна точка на свой ред проблематизират възприятието на установените в родната култура представи. Така, на второ място, анализирайки подбора и преводаческия подход, ще съотнесем гледната точка „отвътре“ с гледната точка „отвън“.

Фиг. 1. Корица на антологията (*Des âmes vagabondes. Anthologie de poètes symbolistes bulgares. Paris: Éditions Le Soupirail, 2020.*)

Изложение

Появата на антологията в престижното френско издателство за художествена литература *Éditions Le Soupirail* е плод на творческата концепция и усилия на преводача Красимир Кавалджиев, който живее и работи във френската столица. От десетилетия той се труди върху подборката, която събира текстове на модерни български поети от началото на XX век. Книгата е замислена като представяне на българската литературна традиция. С тази цел, за да стане естествено за френските читатели навлизането в чуждото, томът се открива с предговор от добре известния белгийски поет Вернер Ламберси (1941), носител на редица отличия, който от години живее в Париж. С това се задава един ключ за рецепцията на поезията на българските поети символисти през поетичното, т.е. през естетическото преживяване, което е универсално, без да е езиково или исторически

маркирано. Конкретизация на контекста и на специфичното за българското литературно направление е дадено в завършващия обзор на българския литературен критик Йордан Ефтимов, автор на изследване върху българския символизъм [1]. В следговора критикът акцентира върху литературните влияния и онези особености на българския символизъм, които го свързват с общоевропейските културни тенденции и идеи.

Появата на тази антология е важен момент от все по-разностранното представяне на българската модерна култура в европейски контекст. От друга страна, през превода изпъкват отделни страни от тази култура, които се завръщат към собствено българското разбиране за културните приноси. В този двустранен процес на движение между култура (език) източник и култура (език) цел колкото чуждата култура се запознава с ново, непознато съдържание, толкова изходната, представяна култура преосмисля и пренарежда културните си приоритети. Представена в превод, модерната българска култура от началото на XX век и естетическите ѝ постижения добиват особен комуникативен статут. Тези приноси са сродни със или аналогични на процесите в други европейски култури от периода и с това са разпознаваеми в извънбългарското културно пространство.

И в български контекст, във все по-стесняващото се пространство на българската литературна наука, интересът към символизма трайно нараства от края на XX век – за символистите се пише, издават се и се коментират отделни текстове, разширява се списъкът от имена, макар да не се стига до антологично представяне на символизма в отделно издание. Тази преводна антология на българския символизъм показва какъв е залогът на обглеждането му: да отчлени една поетика, представителна и „конвертируема“ извън периметъра на българския канон, която застава пред чуждоезичните читатели. Ако в началото на XX век Пенчо Славейков представя българското („българскостта“) с превод и стилизация на народни песни в антологията „Сянката на Балкана“ (1904)², подготвена в сътрудничество с английския публицист Henry Baerlein (H. Bernard), в която „ретушира“ фолклорната устност според лирическата условност, то със „Скитащи души“ преводачът Красимир Кавалджиев предлага друг ключ и тръгва от общото в модерната българска и европейска (френска) поетична традиция. „Българското“ е представено чрез поетичния език и светоусещане, родени от досега със западноевропейската поезия и френския символизъм, и се възприема в контекста на естетически и философски идеи на модерната европейска култура – което предговорът от Вернер Ламберси и следговорът от Йордан Ефтимов конкретизират с имена.

В редица досегашни антологии българската поезия се представяше на чужди езици в хронологичните граници на канонично утвърдените имена^{3, 4, 5, 6, 7}. Подборката на Красимир Кавалджиев се прицелва към един начин на изразяване и едно направление. Особено ценни за „сговаряне“ с френската рецепция са компактните и изчерпателно точни биографични бележки за автор(к)ите, подготвени от преводача. Като че същият стремеж за „точност“ определя и преводаческия подход, за който предаването на съдържанието предхожда предаването на поетиката на условност и недоизказаност.

Дискусия

Очертавайки символизма като духовен порив и светоусещане, антологията прекроява каноничната българска представа за строго формално отделено направление. В началото ѝ е поставен Пенчо Славейков, смятан за учител на второто поколение модернисти и символисти, който обаче твърдо отхвърля каквото и да е сравняване с „войнството дечурлига“, повлякло се по „пътя на умопомрачения символизъм“. Но не направлението в канонично възприетите граници има предвид подборката, впрочем очевидно условни граници, тъй като тяхната случайност се вижда при всяко сравнение с творческата практика на различни автори. Към „твърдия“ списък от имена в каноничния списък – Пейо Яворов, Теодор Траянов, Николай Лилиев, Емануил Попдимитров, Димчо Дебелянов, Христо Ясенев – равностойно стоят гравитиращите около естетиката на символизма Иван Андрейчин и Вен.Тин. или поставяните в други раздели на литературната история Димитър Бояджиев, Сирак Скитник и Христо Смирненски. Особено изненадващо за българските таксономии е озвучаването на поезията на Екатерина Ненчева и Дора Габе, впрочем и двете особено плътно, пълноценно звучащи при този доближен до изходния текст превод.

Във всеки от тези случаи имаме обаче достатъчно солидни основания: хронологично поезията на Екатерина Ненчева съвпада с първите опити на поколението символисти; символистичният пласт в поетиката на Смирненски; символът като хоризонт на светоусещането в поезията на Дора Габе. Гласовете на българските поети и поетеси зазвучават с многопластовия си философски и естетически потенциал. Преминалият „моста на декадентството“ Яворов се очертава чрез стихотворенията „Аз страдам“, „Тома“, „Сфинкс“, „Нирвана“, „Духът на възделението“, „Към брега“, „По-близо до заход“, „Към върха“, „Дни в нощта“, „Благовещение“, „На Лора“, „Ще бъдеш в бяло“, „Две души“, „Ледена стена“, „Теменуги“, сякаш пътят му върви по-скоро от „Прозрения“ към „Безсъници“. Наред с актуализацията на автори

имена и текстове равностойно сред тях стоят и две поетеси, огласили своя поетически почерк в първото десетилетие на XX век.

Заклучение

Появата на антологията е поредна стъпка от популяризирането на приносите на българската култура и превръщането ѝ в разпознаваем сегмент от културното своеобразие в европейски контекст. Книгата излиза с подкрепата на Национален фонд „Култура“ към Министерството на културата – за превод, и от френска страна – на DRAC и Région Normandie (Регионална дирекция за култура и Регион Нормандия) – за отпечатване. Това е поредният успешен проект на Красимир Кавалджиев за представянето на българската литература на френски с емблематични книги и автори, извадени от затворените изследователски полета на литературната критика, като „Сърцето в картонена кутия“ на тандема Светослав Минков и Константин Константинов или „Дилетант“ на Чавдар Мутафов.

Проговаряйки на френски, поезията на българския символизъм прави по-отчетливи националните специфики и същевременно показва общите духовни пориви, които са в основата на културното изграждане в един период от европейската история на предела между XIX и XX век.

Бележки

- ¹ **Des âmes** vagabondes. Anthologie de poètes symbolistes bulgares. Choix de poèmes, notices biographiques et traduction du bulgare établis par Krasimir Kavaldjiev. Éditions Le Soupirail, 2020.
- ² **The Shade** of the Balkan Shade of the Balkans. Published by David Nutt. Long Acre, London, 1904.
- ³ **Dzivgov**, Georges-Assen. Poètes bulgares. [Collection Le Livre Bulgare] Sofia, 1927.
- ⁴ **La poésie** bulgare. Anthologie des origines à nos jours. Choix et notice par Névéna Stéfanova. Traduction Jordanka Bossolova. Paris : Seghers, 1968.
- ⁵ **Poètes** bulgares contemporains. Traduction du bulgare par Georges-Assen Dzivgov. Sofia: Sofia-Presse, 1971 (1968).
- ⁶ **Guéntchev**, L. Anthologie de poètes bulgares. Editions Raphael de Surtis, Editions Editinter; t. I. 2003.
- ⁷ **Anthologie** de la poésie classique bulgare. Présentation, selection et traduction Eric Karaïliev. Paris-Sofia, 2005.

References/Литература

1. **Eftimov**, Y. *Bozhestvenata matematika: trevoznata heteroklitnost na bulgarskiya simvolisam*. Sofiya: Prosveta, 2012.
[Ефтимов, Й. Божествената математика: тревожната хетероклитност на българския символизъм. София: Просвета, 2012.]

За автора

Мая Горчева е доцент в УниБИТ, където води курсове по европейска култура, социология на литературата и тексткритика. Областите на научните ѝ интереси са модерната литература и култура, компаративистика и превод. Изследванията ѝ са посветени на слабо познати творби на едни от най-блестящите автори в новата българска литература – Йордан Йовков, Гео Милев, Борис Априлов и др. Авторка е на над 100 статии и студии и 9 монографии. Друга страна от заниманията ѝ е сътрудничество в издателски проекти като преводачка или редакторка.

За контакт с автора: m.gorcheva@unibit.bg

**POPULARISATION OF BULGARIAN CULTURE
IN TRANSLATION: “WANDERING SOULS”
ANTHOLOGY OF BULGARIAN SYMBOLIST POETS
IN FRENCH (2020)**

Maya Gorcheva

University of Library Studies and Information Technologies

Abstract: This article focuses on the current presentation of Bulgarian culture in a European context, an example of which is the newly published French-language anthology “Wandering souls. An Anthology of Bulgarian Symbolist Poets” (“Des âmes vagabondes. Anthologie de poètes symbolistes bulgares”). The collection has been compiled by the translator, Krasimir Kavaldjiev, and features a foreword by the poet Werner Lambersy and an afterword by Yordan Eftimov.

Translation is seen as a two-way process of movement between source-culture (language) and target-culture (language), as a result of which the foreign one comes across new content, whereas the source-culture, which is being represented, rethinks its cultural achievements, characteristics and dispositions.

Keywords: translation, anthology, symbolism, Krasimir Kavaldjiev.

About the author

Maya Gorcheva is an associate professor at ULSIT, where she teaches courses in European Culture and Sociology of Literature. Her research interests include modern literature and culture, comparative studies and translation, and textual criticism. Her research is dedicated to little-known works of some of the most brilliant authors in the new Bulgarian literature – Yordan Yovkov, Geo Milev, Boris Aprilov, etc. She is the author of over a hundred articles and studies, and nine monographs. Another aspect of her work is the collaboration for book projects as a translator or editor.

To contact the author: m.gorcheva@unibit.bg